

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1994/92

Karar Sayısı : 1995/14

Karar Günü : 20.6.1995

R.G. Tarih-Sayı :05.08.1997-23071

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Düzköy Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 765 sayılı Türk Ceza Yasası'nın 29. maddesine 3679 sayılı Yasa ile eklenen son fıkradaki "... şahsî ve sosyal durumu..." ibaresinin Anayasa'nın 2., 10. ve 11. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Tedbirsizlik ve dikkatsizlik sonucu yaralama suçundan yapılan yargılamada mahkeme, Türk Ceza Yasası'nın 29. maddesinin son fıkrasındaki "... şahsî ve sosyal durumu ..." ibaresinin Anayasa'ya aykırılığı savıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenen Yasa Kuralı

Türk Ceza Yasası'nın 29. maddesinin son fıkrasının iptali istenen ibareyi de içeren bölümü şöyledir :

"Hâkim, iki sınır arasında temel cezayı, suçun işleniş biçimi, suçun işlenmesinde kullanılan araç, suç konusunun önem ve değeri, suçun işlendiği zaman ve yer, fiilin diğer özellikleri, zararın veya tehlikenin ağırlığı, kastın veya taksirin yoğunluğu, suç sebepleri ve saikleri, failin amacı, geçmişi, şahsî ve sosyal durumu, fiilden sonraki davranışı gibi hususları gözönünde bulundurmak suretiyle takdirini kullanarak belirler. Cezanın asgari haddenden tayini halinde dahi takdirin sebepleri kararda mutlaka gösterilir."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2- "MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

3- "MADDE 11.- Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet Necdet SEZER, Haşım KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER ve Lütfi F. TUNCEL'in katılmalarıyla 27.12.1994 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada noksanlık bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, iptali istenilen yasa kuralı, Anayasa'ya aykırılık savına dayanak yapılan Anayasa kurallarıyla bunlarla ilgili gerekçeler ve dosyada bulunan tüm belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

Dava konusu ibarenin yer aldığı, Türk Ceza Kanunu'nun 29. maddesine 3679 sayılı Yasa ile eklenen fıkranın gerekçesinde şöyle denilmektedir.

"Türk Ceza Kanununda her suçun cezasının iki sınır arasında belirlenmesi veya bazen sadece asgarî haddinin belirtilip azamî haddinin genel hükümlere göre tayin edilmesi esası benimsenmiş ve böylece cezanın şahsileştirilmesi için hâkime geniş takdir hakkı verilmiş olmasına rağmen, uygulamada görülebilen ve sayıları çok az olan istisnalar dışında genelde daima asgarî had üzerinden ceza tayin edilmesinin bu esasa aykırı düştüğü göz önünde bulundurularak, temel cezanın takdir ve tayin olunmasındaki bu en önemli esasa işlerlik kazandırmak suretiyle cezaların müesseriyyetini sağlamak ... amacıyla bu tasarı hazırlanmış bulunmaktadır.

Tasarı ile Türk Ceza Kanununun 29 uncu maddesine bir fıkra eklenmektedir. Fıkroda temel cezanın nasıl takdir ve tayin olunacağı gösterilmiştir. Daima aşağı sınırın tercih edildiği, oysa Kanunda her suçun cezasının iki sınır arasında belirtildiği, böylece suçun özelliklerine göre cezasının takdir edilmesinin istendiği, daima aşağı sınır ile yetinilmesinin bu esasa aykırı düştüğü gözönünde bulundurulmuş ve takdirin nelere bakılarak yapılacağı açıklanmıştır. Takdirin sebeplerini tek tek saymanın imkânsızlığı karşısında sadece bir kaç misâl verilmiş ve "gibi" kelimesi ile sınırsızlığa işaret olunmuştur. Bundan böyle cezanın asgari haddenden tayine halinde dahi hükümde takdirin sebepleri mutlaka gösterilecek ve böylece Yargıtayın takdirde hata yapıp yapılmadığını denetlemesine imkan sağlanmış olacaktır. Yargıtay evvelce olduğu gibi sadece asgari haddin üzerinde ceza tayini halinde değil, asgari haddenden ceza tayini halinde dahi, bu şekildeki takdirin isabetli olup olmadığını mutlaka denetleyecektir. Uygulamada, daima aşağı sınırdan ceza verilmesine karşı yapılan eleştiriler bu suretle karşılanmış olacaktır."

Türk Ceza Yasası'nın 29. maddesinin son fıkrasında yargıcın iki sınır arasında temel cezayı nasıl saptayacağı düzenlenmektedir. Temel cezanın belirlenmesine esas olan nedenlerin tek tek sayılmasının imkansızlığı karşısında yasakoyucu, uygulamada en çok rastlanan

örnekleri saymakla yetinmiş ve sayılanların sonuna da "gibi" sözcüğünü ekleyerek konudaki sınırsızlığı belirlemiştir.

Türk Ceza Yasası'nda veya ceza hükmünü taşıyan yasalarda cezaların;

- Yalnızca türü,
- Türü ile birlikte alt ve üst sınırları,
- Türü ile birlikte alt sınırı,
- Türü ile birlikte üst sınırı belirlenmektedir.

Bu tür düzenlemeler, cezaların yasallığı ilkesinin doğal gereğidir. Yasakoyucu yukarıda sayılan yöntemlerden hangisini benimserse benimsesin ceza yargılamasının sonunda karar aşamasında yargıç, yasanın koyduğu sınırlar arasında suç için öngörülen cezayı kendi takdiri içinde kişiselleştirerek temel cezayı belirleyecektir. Bu anlayış içinde düzenlenen 29. maddenin son fıkrasında yer alan itiraz konusu, failin "...şahsi ve sosyal durumu..." ibaresi ise temel cezanın belirlenmesinde yargıcın gözönünde bulundurması gerekli öğelerden biri olarak öngörülmüştür.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, Türk Ceza Yasası'nın 29. maddesinin son fıkrasındaki temel cezanın yargıç tarafından belirlenmesine ilişkin olarak yargıcın takdir hakkını düzenleyen öğeler arasında yer alan, sanığın şahsî ve sosyal durumunun gözönünde tutulmasını öngören kuralın Anayasa'nın 2., 10. ve 11. maddelerine aykırılığını ileri sürmüştür.

1- Anayasa'nın 10. Maddesi Yönünden İnceleme

İtiraz konusu kural, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırılığı yönünden incelenirken Anayasa'nın ceza ile ilgili ilkeleri yönünden de irdelenmesi gerekir.

Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında, suç ve cezanın yasallığı ilkesi düzenlenmiştir. Suç ve cezaların mutlaka yasa tarafından belirlenmesi ilkesi bir anlamda yasaların genelliği ve eşitliği ilkesini de içermektedir. Zira suçun ve cezanın yasada açıkça belirlenmesi, yasada belirlenen bir eylemin yurdun her yerinde ve herkes için suç sayılması ve bu eylem için öngörülen cezanın herkes için mutlak olarak uygulanması anlamındadır.

Yasa'da cezanın alt ve üst sınırlarının belirlendiği durumlarda hakim bu iki sınır arasında kimi hususları gözönünde bulundurarak temel cezayı saptamasının aynı suçu işleyenler arasında farklı cezalar uygulanması sonucunu doğurup doğurmayacağı ve bu farklılığın Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesi karşısındaki durumu, sorunun temelini oluşturmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin pekçok kararında da vurgulandığı gibi, yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen eşitlik, mutlak anlamda bir eşitlik olmayıp, haklı nedenlerin bulunması durumunda farklı uygulamalara olanak veren bir ilkedir. Gerçekten de, durum ve konumlardaki farklılık, hukuki statülerdeki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kurallar ve değişik

uygulamaları gerekli kılar. Aynı durumda olanlar için ayrı düzenleme Anayasa'ya aykırılık oluşturur. Anayasa'nın amaçladığı eşitlik, hukuksal eşitliktir. Ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesine aykırılık söz konusu olamaz.

Temel cezanın yargıç tarafından saptanmasında gözönünde bulundurulması gereken hususlar, cezadan beklenen amaca ulaşmak bakımından önem taşır.

Cezaların miktarının saptanmasının, hiçbir ölçüt getirilmeden tamamen yargıcın takdirine bırakılması takdirin genişliğine paralel olarak, hataları çoğaltacağı gibi, kişisel takdirler sonucu aynı suç için çelişkili sonuçlar doğabilecektir. Buna karşılık, aynı suçu işleyenler için değişmez cezaların öngörülmesi ise, suçun işleniş şekil ve şartlarını, suçlunun kişiliğini, onu suça iten etkenleri gözönüne alma olanağı vermeyeceğinden ve yargıcı sadece maddede yazılı cezayı bildiren bir konuma sokarak cezanın kişiselleştirilmesi olanağını önleyecektir.

Bu nedenle yargıca aşağı ve yukarı sınırları arasında ceza belirlemek yetkisi verilmek suretiyle cezadan beklenen amaç sağlanmış ve suçlu için de en uygun cezanın tayin ve hükmedilme olanağı tanınmış bulunmaktadır.

Aynı tür ve miktardaki ceza, kişiler üzerinde çok farklı etkiler meydana getirir. Gerçekten aynı cezanın suçlular üzerinde meydana getirdiği acı, ızdırap ve ağırlık, kişilerin sosyal ve ekonomik durumuna, karakterine göre değişir. Bu nedenle, suçlunun kişiliği sorunu, cezaların kişiselleştirilmesi olarak çağdaş ceza hukukuna girmiştir.

Cezaların kişiselleştirilmesi, yasada öngörülen cezanın her özel olayda suçlunun kişiliğine uygun hale getirilmesini gerektirir. Cezanın kişiselleştirilmesi ana kavramlardan biri olarak ceza hukukuna girince, cezanın da, suçlunun kişiliğine göre belirlenmesi ve uygulanması zorunlu olmuştur. Buna göre, cezaların yasal ve hukuksal anlamda eşit olmalarına rağmen kişiler için uygulanmasında çıkan sonucun eşitliğe aykırı olduğundan söz edilemez.

Türk Ceza Kanunu'nun 29. maddesine eklenen itiraz konusu son fıkrada, hâkimin temel ceza tayininde gözönünde bulundurması gereken hallerden bir çoğu sayılmıştır. Ancak, gözönünde bulundurulması gerekli durumlar fıkrada sayılanlarla sınırlı olmayıp, benzeri durumları da kapsamaktadır.

29. maddedeki "şahsî durum" deyiimi, suçlunun psikolojik ve sosyo-psikolojik durumu ile ilgili olup kişisel yapısı ve buna etkili olan ailevi ve toplumsal konumunu ifade eder. "Sosyal durum" ise, suçlunun toplum içinde bulunduğu mevkidir. Sosyal durum, objektif ve subjektif olarak değerlendirilir. Kişinin geliri, öğrenimi ve eğitimi ile mesleği, medenî hali gibi hususlar objektif ve subjektif değerlendirmenin ölçüleridir.

Cezadan beklenen amaç, kişiyi topluma kazandırmaktır. Bu bakımdan suçlunun şahsî ve sosyal durumu gözetilerek ceza verilmesi halinde cezadan beklenen bu amaca da uygun hareket edilmiş olunacaktır.

Cezaların kişiselleştirilmesi bakımından yargıçlara takdir hakkı veren kurallar Türk Ceza Kanunu'nun diğer maddelerinde de vardır. Ceza Kanunu'nun 59. maddesinde yargıca verilen "takdiri tahfif" yetkisi ile aynı kanunun muhtelif maddelerinde yer alan ve "mütenavip cezalar" olarak isimlendirilen ceza kuralları da diğer benzer örnekleri oluştururlar. Ayrıca 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun'da yer alan "cezaların ertelenmesi" ve

Esas Sayısı : 1994/92
Karar Sayısı : 1995/14

"cezaların paraya çevrilmesi" kurumları da ceza infaz hukuku yönünden cezaların kişiselleştirilmesine ilişkin düzenlemelerdir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural Anayasa'nın 10. maddesine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

2- Anayasa'nın 2. ve 11. Maddeleri Yönünden İnceleme

Ceza hukukunda cezanın yargıç tarafından belirlenmesine ilişkin itiraz konusu kuralın, Cumhuriyetin niteliklerini belirleyen Anayasa 2. ve Anayasa'nın Başlangıç ve üstünlüğünü belirleyen 11. maddelerine aykırı değildir.

Bu nedenlerle itirazın reddi gerekir.

VI- SONUÇ

1.3.1926 günlü, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 29. maddesine 21.11.1990 günlü, 3679 sayılı Yasa'nın 2. maddesiyle eklenen son fıkradaki "...şahsî ve sosyal durumu, ..." sözcüklerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE,

20.6.1995 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Güven DİNÇER	İhsan PEKEL
Üye	Üye	Üye
Selçuk TÜZÜN	Ahmet N. SEZER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye		Üye
Ali HÜNER		Lütfi F. TUNCEL